

Thus, the development of sociocultural competence together with the other competences of the future interpreters increases their inner motivation of learning a foreign language, activates their cognitive activity and helps to form a multicultural personality.

REFERENCES

1. Емельянова Я. Б. Лингвострановедческая компетенция переводчика: теория и практика: Монография / Я. Б. Емельянова. – 2-е изд., испр. и доп. – Нижний Новгород: ООО «Стимул-СТ», 2010. – 201 с.
2. Budick, Sanford and Iser, Wolfgang. The Translatability of Cultures. Stanford, California: Stanford University Press, 1966. – 348 pp.
3. Baxter, J. ESL for intercultural competence: An approach to intercultural communication training. In D. Landis & R. W. Brislin (Eds.), Handbook of intercultural training, volume II: Issues in training methodology. New York: Pergamon Press, 1983, – P. 290-324.
4. Dingwaney, Anuradha 'Introduction: Translating «Third World» Cultures' in Dingwaney, Anuradha and Maier, Carol (eds.), Between Languages and Cultures, London: University of Pittsburgh Press, 1995. – P. 3–38.
5. Gudykunst, W. B. Toward a theory of effective interpersonal and intergroup communication. In L. R. Wiseman & J. Koester. (Eds.), Intercultural communication competence California: Sage Publications, 1993. – P. 33–71.
6. Kim, Y. Y. Intercultural communicative competence. In S. Ting-Toomey & F. Korzeny, Cross-cultural interpersonal communication California: Sage Publications., 1991. – P. 259–275.
7. Korzeniowska, Aniela and Kuhiwczak, Piotr Successful Polish-English Translation Tricks of the Trade, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. – 196 p.
8. Nida E. The sociolinguistics of interpreting // Информационно-коммуникативные аспекты перевода: сборник научных трудов. Ч. I. – Нижний Новгород: НГЛУ им Н. А. Добролюбова, 1997. – С. 21–34.
9. Preston, Dennis R. Sociolinguistics and Second Language Acquisition. – Blackwell Publishers, Oxford and New York. – 1993. – 384 p.

УДК [378+81'25](477)

О. І. КУЦА

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Обґрунтовано необхідність формування толерантності майбутніх перекладачів як невід'ємної складової перекладацької професійної компетентності та ознаки професійності. Розкрито сутність понять «толерантність» та «інтерактивні технології». Запропоновано власне авторське визначення поняття «толерантність майбутніх перекладачів». Визначено особливості професії перекладача. Досліджено ефективність застосування інтерактивних технологій формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: толерантність, толерантність майбутніх перекладачів, майбутні перекладачі, професійна підготовка, інтерактивні технології.

О. И. КУЦАЯ

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ

Обосновано необходимость формирования толерантности будущих переводчиков как неотъемлемой сопоставляющей переводческой профессиональной компетентности и признака профессиональности. Раскрыто сущность понятий «толерантность» и «интерактивные технологии». Предложена собственная авторская дефиниция понятия «толерантность будущих переводчиков». Раскрыты особенности профессии переводчика. Исследована эффективность применения интерактивных технологий формирования толерантности будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: толерантность, толерантность будущих переводчиков, будущие переводчики, профессиональная подготовка, интерактивные технологии.

O. I. KUTSA

INTERACTIVE TECHNOLOGIES APPLIANCE IN THE PROCESS OF FUTURE INTERPRETERS' / TRANSLATORS' TOLERANCE DEVELOPMENT

Necessity of development of future interpreters' / translators' tolerance as an integral part of interpreter's / translator's competence and professionalism has been grounded. Essence of such notions as «tolerance» and «interactive technologies» has been discovered. Author's definition of the notion «future interpreters' / translators' tolerance» has been provided. The peculiarities of interpreter's / translator's profession have been described. Appliance effectiveness of interactive technologies in the process of future interpreters' / translators' tolerance development has been investigated in this article.

Keywords: *tolerance, future interpreters' / translators' tolerance, future translators / interpreters, professional training, interactive technologies.*

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні особливого значення набувають проблеми підготовки фахівців у тій чи іншій галузі. Це висуває до випускників вишів нові вимоги. Нині недостатньо набувати суто професійних якостей, велике значення має морально-етична складова фахової компетентності. Компоненти цієї складової необхідні з огляду на розширення міжнародних зв'язків, ведення міжкультурного діалогу та глобалізацію. Тому виникає потреба у підготовці висококваліфікованих перекладачів, які би забезпечували спілкування між іншомовними спільнотами з різним рівнем розвитку, культурними та духовними надбаннями. З зв'язку з цим в сучасних дослідженнях відбувається пошук нових технологій і методів підготовки фахівців.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що аналіз наукової та методичної літератури свідчить про недостатнє висвітлення питань формування морально-етичної складової перекладацької професійної компетентності, вагоме місце в якій займає толерантність.

Мета статті – визначити та описати інтерактивні технології, які можуть бути ефективними у формуванні толерантності майбутніх перекладачів.

Окремі аспекти навчання перекладу і підготовки перекладачів розглядаються в працях І. Алексєєвої, Б. Беляєва, Є. Долинського, І. Зімньої, В. Комісарова, І. Корунця, Л. Латишева, Р. Міньяр-Белоручева, А. Норберта, В. Провоторова, Л. Черноватого та ін. Вивченням толерантності у різних її проявах займаються О. Асмолов, Р. Бернс, І. Воробйова, О. Грива, О. Зарівна, Л. Звікер, О. Клепцова, Дж. Лорсен, П. Ніколсон, Г. Солдатова, О. Столяренко та інші науковці. Проблему застосування інтерактивних технологій вивчають Н. Герасимович, В. Гузєєв, О. Каменюк, О. Пометун, Г. Селевко та багато інших.

Однак залишається малодослідженим питання застосування інтерактивних технологій формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі їх професійної підготовки.

Значення поняття «толерантність» багатоаспектне і є об'єктом досліджень у різних галузях науки. Розглянемо деякі визначення цього феномена.

Толерантність – це інтегральна характеристика індивіда, яка визначає його здатність у проблемних і кризових ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації, недопущення конфронтації і розвитку взаємовідносин із собою та оточуючим світом [14].

Толерантність – це якість особистості, яка є складовою гуманістичної спрямованості особистості і визначається її ціннісним ставленням до оточуючих, що є установкою на певний тип відносин [15, с. 18].

Толерантність – це «терпимість у ситуації паралельного існування з усім культурно та суспільно інакшим без насильницького уподібнення або ототожнення» [2, с. 102].

Толерантність – це «норма цивілізованого компромісу між конкуруючими культурами, готовність до прийняття інших поглядів» [1, с. 18].

Аналіз наукової та методичної літератури дає підстави зробити висновок, що у наукових дослідженнях відсутнє визначення поняття «толерантність майбутніх перекладачів». З огляду

на це пропонуємо власне тлумачення досліджуваного феномена. Під толерантністю майбутніх перекладачів ми розуміємо невід'ємну складову перекладацької професійної компетентності, яка проявляється у готовності сприймати, здійснювати точний, адекватний та еквівалентний переклад з вихідної на цільову мову висловлювань інших людей незалежно від їхньої раси, походження, статі, сексуальної орієнтації, віку, рівня освіти, ментальності, соціального статусу, політичних поглядів, релігійної та культурної приналежності, навіть якщо сказане ними не співпадає або конфронтує з поглядами перекладачів.

Формування толерантності майбутніх перекладачів є нагальною проблемою, оскільки професія перекладача має свої особливості, а саме: уміння переключатися з однієї мови на іншу; здатність утримувати в пам'яті різного обсягу мовленнєві продукти; вміння використовувати фразеологічний ряд для висловлювання певної думки; швидкість формування і формулювання висловлювання; толерантне ставлення до співрозмовників з різним соціальним статусом і рівнем володіння мовою; усвідомлення гуманістичної цінності перекладацької професії; налаштованість на співробітництво і діалог [8, с. 1].

Щоб підготувати всебічно розвиненого толерантного фахівця в галузі перекладу, необхідно, на нашу думку, застосовувати традиційні методи та інтерактивні технології. Розглянемо інтерактивні методи навчання детальніше.

Під інтерактивними технологіями розуміють такі педагогічні технології, в яких студент завжди присутній у флюктуруючих суб'єктно-об'єктних відносинах стосовно системи навчання та періодично стає її автономним активним елементом [11, с. 240].

Також технологію інтерактивного навчання визначають як сукупність способів цілеспрямованої посиленої міжсуб'єктної взаємодії педагога та студентів, послідовна реалізація яких створює оптимальні умови для їх розвитку [4, с. 25].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної активної взаємодії всіх студентів [10, с. 13]. Його основними рисами є: двобічний характер; спільна діяльність викладача і студента; керівництво процесу викладачем; спеціальна організація та різноманітність форм; інформаційна прогалина; цілісність та єдність; мотивація та зв'язок з реальним життям; виховання та розвиток особистості студентів одночасно з процесом засвоєння нових знань [5, с. 259].

С. Сисоева виділяє такі критерії ефективності застосування інтерактивних технологій: пізнавальної активності, мотивації, активної інформативності, активізації мислення, співпраці та результативності [13, с. 6].

Для успішного застосування інтерактивних технологій необхідно:

- організувати навчальний процес як багатосторонню, партнерську, інтенсивну комунікацію;
- створити сприятливу, позитивну атмосферу в аудиторії;
- спеціально організувати навчальний простір [10, с. 21].

О. Пометун вважає, що інтерактивне навчання дає змогу студентам стати іншими – вільними, толерантними, розкряченими, оптимістично налаштованими, готовими долати труднощі навчання й життя [9, с. 15].

Великий інтерес до новітніх технологій організації навчального процесу призвів до того, що на сьогодні є велика кількість різноманітних інтерактивних методів. Розглянемо деякі з них [3; 10; 11; 12]:

«Ажурна пилка». Студенти об'єднуються у малі домашні групи. Великий об'єм інформації ділиться на менші частини і формується індивідуальний пакет для кожного студента (пакет може включати джерела інформації; запитання, на які необхідно знайти відповіді; певну інформацію тощо). Після опрацювання кожним студентом своєї частини інформації вони діляться нею зі своєю домашньою групою. Потім остання вирішує, як подавати зібрану інформацію іншим домашнім групам. Наступним кроком є створення експертних груп за допомогою, наприклад, кольорів. Відтак, у кожній експертній групі буде по-одному представнику домашньої групи. Завдання експертної групи – дізнатися решту матеріалу за допомогою ведення дискусії, запитань і відповідей. Після обговорення кожен повертається в свою домашню групу, де завершується обговорення, відбувається узагальнення та корекція інформації. Ця технологія могла би бути корисною та продуктивною в процесі вивчення

спецкурсу «Педагогічні технології формування толерантності майбутніх перекладачів» під час ознайомлення з темою «Толерантність в контексті різних дисциплін».

«*Подаруй квітку*». Студенти, згруповані по двоє, є представниками різних країн (один з них посол чи ж інша посадова особа, а другий – перекладач). Викладач дає квітку одній з пар і пояснює, чому це було зроблено (тобто чому та чи інша пара викликала бажання подарувати квітку). Відповідно, пара дарує квітку іншій парі (представникам іншої країни), супроводжуючи це поясненнями з перекладом (англо-українським або українсько-англійським). Після завершення викладач цікавиться, навіщо потрібно було робити цю вправу, чого студенти могли навчитися, як це можна застосовувати у подальшій професійній діяльності, які види толерантності майбутніх перекладачів формуються, а також здійснює аналіз перекладу.

«*Ситуативне моделювання*». Студенти отримують аркуші паперу з описаною ситуацією (наприклад, уявіть, що Ви – власник перекладацького бюро і до Вас на співбесіду прийшов перекладач, зовнішній вигляд якого Вам не подобається, проте взірці перекладених документів свідчать про здібності цієї людини. Розіграйте діалог – уявну розмову з потенційним працівником). Після таких моделювань проходить обговорення щодо застосування набутих знань, коректності поведінки та добору слів. Ця технологія буде особливо ефективною після вивчення основних вимог до перекладачів і різних видів толерантності майбутніх перекладачів.

«*Ручки всередині*». Студентам оголошується дискусійне питання (наприклад, соціальної рівності, національних меншин тощо). Кожен з них починає висловлювати свої ідеї, а хтось інший одразу ж послідовно перекладає. Висловившись, студент ставить свою ручку в центр стола, за яким сидять усі, щоб показати свій внесок у роботу. Поклавши ручку, цей студент вже не має права висловлюватися, доки всі інші не покладуть свої ручки в центр стола. Всі члени групи рівні у своїй можливості висловитися і ніхто не має права домінувати. Ця технологія допомагає розвивати толерантне ставлення до співрозмовників або перекладати їхні висловлювання, навіть при негативному ставленні до сказаного.

«*Дерево рішень*». Обираються проблеми, з якими стикаються перекладачі в своїй професійній діяльності. Кожному студенту роздається «дерево рішень»:

Рис. 1. Схема «дерева рішень»

Студенти отримують або шукають додаткову інформацію щодо проблеми. Варіанти вирішення можна визначати шляхом «мозкового штурму». Тоді обговорюються позитивні та негативні наслідки кожного з рішень. Таким чином відбудеться вибірка найефективніших рішень. Кожна група пропонує своє рішення і після обговорення обираються найоптимальніші. Важливо, щоб проблеми, які пропонуються стосувалися професійної діяльності майбутніх перекладачів і прояву толерантності (наприклад, перекладачеві потрібно перекласти висловлювання людини іншого, з низьким рівнем освіти і дефектами мови. Перекладач, будучи змученим після важкого робочого дня, не має бажання це робити. Яким буде вихід із ситуації і до яких наслідків це може призвести?)

Особливо дієвими інтерактивними технологіями у процесі формування толерантності майбутніх перекладачів є *ділові ігри*. Адже ігри виконують низку функцій: розважальну, комунікативну, самореалізацій, ігротерапевтичну, діагностичну, корекцій, міжнаціональної

комунікації та соціалізації. Ділові ігри використовуються для вирішення комплексу завдань засвоєння нового, закріплення матеріалу, розвиток творчих здібностей, формування загальнонаукових вмінь, дають можливість студентам зрозуміти і вивчити навчальний матеріал з різних позицій [12, с. 50, 57]. Оскільки на базі ТППУ ім. В. Гнатюка діє лабораторія синхронного перекладу, то найкраще проводити ділові ігри там. Це уможливило створення умов, найбільш наближених до реальних. Перед застосуванням ділової гри слід брати до уваги такі цілі: дидактичну, виховну, розвиваючу та соціалізацій [12, с. 54]. З огляду на різні модифікації ділових ігор ефективними в процесі формування толерантності майбутніх перекладачів ми вважаємо імітаційні та операційні ділові ігри, а також «діловий театр». Детальніше опишемо кожну із них.

Під час застосування імітаційної гри на занятті імітується діяльність певної організації (асоціації перекладачів, перекладацького бюро, перекладацького відділу компанії чи фірми тощо). Важливо також обрати вид діяльності – це може бути нарада, обговорення труднощів перекладу окремих документів та ін. Після проведення цього виду ділової гри необхідно обговорити поведінку та висловлювання кожного з учасників та проаналізувати рівень толерантності кожного.

Операційні ігри застосовуються з метою відпрацювання конкретних операцій (вибір відповідників у перекладі, обговорюються окремі питання редагування перекладу та ін.), тобто моделюється той чи інший етап робочого процесу.

Особливої уваги заслуговує «діловий театр», оскільки цей вид ділової гри вимагає, щоб студент мобілізував усі свої знання, досвід, вміння, увійшов в ту чи іншу роль. «Діловий театр» застосовується для того, щоб майбутні перекладачі (після вивчення етичних аспектів перекладацької діяльності) могли проявляти толерантність в конкретних ситуаціях, не порушуючи при цьому перекладацької етики, були в змозі давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, враховувати можливості та обмеження інших людей.

Отже, найефективнішими інтерактивними технологіями формування толерантності майбутніх перекладачів ми вважаємо «ажурну пилку», «подаруй квітку», «ситуативне моделювання», «ручки всередині», «дерево рішень» та ділову гру, оскільки вони допомагають як набувати навичок перекладу, так і розвивати морально-етичну складову професійної компетентності.

Застосування інтерактивних технологій формування толерантності майбутніх перекладачів сприятиме підвищенню ефективності підготовки фахівців і допоможе урізноманітнити методи роботи зі студентами під час вивчення таких курсів, як «Практика усного та письмового перекладу», «Етика перекладача», «Основи міжкультурної комунікації» та ін.

Перспективи наших подальших досліджень полягають у розробці моделі формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімов Д. Явища толерантності і мігрантофобії в умовах сучасної трудової міграції / Д. Акімов // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал. – К., 2009. – № 20. – С. 17–19.
2. Бистрицький Є. Конфлікт культур і методологія толерантності / Є. Бистрицький // Філософська думка. – 2011. – № 4. – С. 102–118.
3. Гузев В. В. Эффективные образовательные технологии: интегральная и ТОГИС / В. В. Гузев. – М.: НИИ шк. технологий, 2006. – 208 с.
4. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / С. С. Кашлев. – Минск: Беларусский верасень, 2005. – 196 с.
5. Козакевич О. О. Інтерактивні методи як шлях оптимізації процесу навчання англійської мови / О. О. Козакевич // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. 61. – Херсон: ХДУ, 2012. – С. 256–259.
6. Куца О. І. Ділова гра як інтерактивний метод формування толерантності у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін в системі вищої освіти: матеріали регіон. наук.-практ. семінару, 25–26 трав. 2011 р. / за заг. ред. Г. В. Терещука. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – С. 61–64.

7. Куца О. І. Функційні особливості толерантності майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Лінгвістика. Комунікація. Освіта: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конференції (Луганськ, 14 – 15 берез. 2013 р.). – Луганськ: Вид-во ЛДАКМ, 2013. – С. 194 – 196.
8. Підручна З. Ф. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук. / З. Ф. Підручна. – Тернопіль, 2008. – 22 с.
9. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання / О. Пометун // Шляхт освіти. – К., 2004. – № 3. – С. 10–15.
10. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – К.: АСК, 2007. – 144 с.
11. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. – Т. 1 / Г. К. Селевко. – М.: НИИ шк. технологий, 2006. – 816 с.
12. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М.: Нар. образование, 1998. – 256 с.
13. Сисоєва С. Інтерактивні технології навчання дорослих / С. Сисоєва // Рідна школа, 2010. – № 11. – С. 3–8.
14. Солдатова Г. У. Практическая психология толерантности или как сделать так, чтобы зазвучали лучшие струны человеческой души / Г. У. Солдатова // Век толерантности: научно-публицистический вестник. – М.: МГУ, 2003. – Вып. 6. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tolerance.ru/VT-6-prakticheskaya.php?PrPage=VT>
15. Столяренко О. Методологічні та теоретичні засади розвитку толерантності у міжособистісних взаєминах студентів / О. Столяренко // Рідна школа, 2008. – № 6. – С. 17–20.
16. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / М. М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.